

Електронне наукове фахове видання "Державне управління: удосконалення та розвиток" включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління (Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.11.2014 № 1279)

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

№ 3, 2015 [Назад](#) [Головна](#)

УДК: 070:791

С. О. Більченко,
аспірант кафедри політичної аналітики та прогнозування,
Національної академії державного управління при Президенті України, м. Київ

РОЛЬ ІНСТИТУТУ СУСПІЛЬНОГО МОВЛЕННЯ В НАЦІОНАЛЬНІЙ САМОСВІДОМОСТІ ГРОМАДЯН

S. O. Bilchenko,
Postgraduate Student, Department of Political Analysis and Prediction,
National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

THE ROLE OF PUBLIC BROADCASTING INSTITUTION IN THE NATIONAL CONSCIOUSNESS OF CITIZENS

В статті розглядається процес становлення інституту суспільного мовлення в умовах сучасних викликів для України. Досліджені головні завдання цього інституту, його нормативно-правове забезпечення. Вивчена роль держави в громадянському суспільстві на прикладі становлення інституту суспільного мовлення. Проведений аналіз функцій суспільного мовлення як частини національного інформаційно-культурного простору.

The article examines the process of establishing the institute of public broadcasting in contemporary challenges for Ukraine. Studies The main task of this institution, its regulatory support. Attention is paid to the role of the state in civil society by the example of institutional establishment of public broadcasting. The article conducts analysis of the functions of public service broadcasting as part of the national information and cultural space.

Ключові слова: суспільне мовлення, державне управління, громадянське суспільство, інформаційна політика, національна свідомість.

Keywords: public broadcasting, gosudarstvennoe management, civil society, information policy, national consciousness.

Постановка проблеми.

Україна одна з останніх країн у Європі, яка затвердила закон про суспільне мовлення. Питання становлення суспільного мовлення поставало в Україні вже з початку її незалежності. Наразі проблеми впровадження суспільного телерадіомовлення містяться в кількох аспектах. Протиріччя цільової аудиторії: самоідентифікація громадян, що проживають на окупованій території в більшості протилежна іншим регіонам держави. Баланс інституту між незалежністю (фінансовою) та неупередженістю відносно висвітлення інформації. Соціальна функція суспільного мовника – як ключ до насичення національного культурно-інформаційного простору України пріоритетами національної єдності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Значні напрацювання в питаннях державної інформаційної політики України представлені у роботах І. Арістової, О. Гриценка, В. Карлової, О. Литвиненка, Г. Почепцова, І. Слісаренка, С. Чукут, та ін. Особливо проблемами становлення суспільного мовлення в Україні займалися дослідники: О. Войтко, О. Гресько, Н. Гусак, Л. Комзюк, А. Садовська. Дослідженням соціальної комунікації займалися Р. Блом, Дж. Мейровіц, В. Евра, І. Полуехтова, які в своїх дослідженнях розглядали соціальні функції ЗМІ. Представники української наукової думки – А. Москаленко, В. Різун, В. Шкляр виділяють окремо інформаційну функцію, вважаючи інші функції другорядними.

Мета статті – аналіз інституту суспільного мовлення в Україні як нового суб'єкта національного культурно-інформаційного простору. Визначення впливу держави на суспільне мовлення.

Виклад основного матеріалу.

Державна інформаційна політика являє собою регулюючу функцію органів державної влади й управління, спрямоване на розвиток інформаційної сфери суспільства й держави, яка охоплює не тільки телекомунікації, інформаційні системи або засоби масової інформації, але й усю сукупність виробництв і відносин, пов'язаних зі створенням, зберіганням, обробкою, демонстрацією, передачею інформації у всіх її видах [6, с. 167-168].

Виходячи з цього визначення, інформаційна політика держави в умовах гібридної війни та інформаційної революції – складний процес, що вимагає знання його специфіки, кваліфікованих кадрів. Розуміння загроз, які розвиваються в суспільстві в результаті безконтрольного розвитку інформаційних технологій та швидкого поширення інформації. Кожна деталь сучасної державної інформаційної політики в Україні має свої неминучі наслідки. Становлення суспільного мовника саме в цей складний період покладає на нього ряд додаткових завдань та цілей.

Процес створення суспільного телерадіомовлення в Україні триває з 1997 року, а саме з часу прийняття Закону «Про систему Суспільного телебачення і радіомовлення України». Згодом він втратив чинність, через низьку ефективність, наступні кроки законодавчого врегулювання теж закінчувалися невдачами. Здебільшого це питання не вирішувалося майже 10 років через відсутність політичної волі, хоча рекомендації європейської лунали ще з часів здобуття незалежності, експерти та науковці продовжували сперечатися щодо форми та змісту майбутнього суспільного. В квітні 2014 року був прийнятий Закон "Про Суспільне телебачення і радіомовлення України" [1], який став "декларацією" України свого європейського вектору розвитку і водночас виконання однієї з умов щодо отримання грошового трансшу. Експерт Ів Саломон, яка представляє групу експертів Ради Європи зі створення суспільного мовлення в Україні, ознайомила з новим законом висловила свої рекомендації, які потім Комітет з питань свободи слова та інформаційної політики надав Верховній Раді [3]. 19 березня Законпроект "Про внесення змін до деяких законів України щодо Суспільного телебачення і радіомовлення України" був ухвалений більшістю народних депутатів України [2].

Основні зауваження до Закону від 2014 року – це фінансування та підпорядкування. В новій редакції затверджено, Національна суспільна телерадіокомпанія України (НСТУ) реорганізується з бази державних та місцевих телерадіокомпаній, утворивши публічну форму управління. Всі акції належатимуть державі, фінансувати НСТУ буде перші 4 роки повністю держава. Щодо підпорядкування, то суспільне телебачення буде керуватись спеціальними радами – наглядовою та експертною. Наглядова рада має складатись з представників громадських організацій дев'яти сфер: освіти, науки, фізичного виховання і спорту, журналістики, правового захисту, захисту інтересів дітей та молоді, творчості, місцевого самоврядування і захисту прав осіб із особливими потребами.

Традиції та витоки суспільного телебачення в світі – це перш за все досягнення загальних принципів публічності, демократії, плюралізму Європейської спільноти. Наразі розвиток суспільного телебачення можна прослідкувати за допомогою різних досліджень, які постійно проводяться на теренах Європи. Так, за даними Європейської мовної спілки, станом на 2013 рік лише сім суспільних мовників Європи займають понад 30% ринку за аудиторією 4+, а саме: Ісландія (56,4%),

Німеччина (44,7%), Велика Британія (43,2%), Фінляндія (41,9%), Норвегія (41,3%), Італія (38,6%), Швеція (35,3%). За аудиторією 15-24 таких країн тільки дві: Велика Британія та Ісландія. Інші мовники в середньому не перевищують 24 % [4]. Успіхи у цій сфері України зможемо спостерігати лише через декілька років після повної реорганізації та впровадження суспільного мовника у дію.

Повертаючись до українського законодавства, що регулює суспільне мовлення, головний закон визначає такі завдання для мовника:

- об'єктивне, повне, своєчасне і неупереджене інформування про суспільно значущі події в Україні та за кордоном;
- сприяння консолідації українського суспільства;
- розвиток і зміцнення статусу української мови та культури, сприяння розвитку мов і культур національних меншин;
- сприяння якнайповнішому задоволенню інформаційних, культурних та освітніх потреб населення України, у тому числі шляхом створення та поширення

економічних, історично-документальних, культурно-мистецьких, навчально-пізнавальних, розважальних, спортивних програм, програм для дітей та молоді, людей з обмеженими фізичними можливостями, національних меншин, інших соціальних груп;

- оперативне інформування населення про надзвичайні ситуації, що становлять загрозу життю чи здоров'ю людей;
- надання громадянам України затребуваних інформаційних продуктів, відсутніх на комерційному ринку;
- сприяння зміцненню міжнародного авторитету України. [1]

Як ми бачимо, основні завдання суспільного телебачення зводяться до функцій: по-перше - інформування, по-друге - формування соціальних установок у суспільстві. Науковці погоджуються з важливою роллю ЗМІ стосовно формування національної самосвідомості, самоідентифікації громадян, проте панують різні погляди щодо виокремлення інших функцій.

Суспільне мовлення теж відноється за своїми характеристиками до ЗМІ, проте має свої особливості. Науковці С. Здіорук і С. Гнатюк майбутнього суспільного мовника наділили такими рисами:

- мовлення на всій території країни (стовідсоткове технічне покриття);
- відповідність загальним смакам та інтересам більшості громадян і принципово незалежність від бізнесових та політичних груп;
- безпосередня й кількісно значуща участь глядачів у фінансуванні суспільного ТБ;
- широкий зворотний зв'язок із суспільством (через абонентів та об'єднання громадян);
- політика каналу, спрямована на розвиток загальнонаціональної ідентичності, консолідацію та гуманізацію суспільства, підвищення його культурного та освітнього рівня;
- приділення особливої уваги проблемам меншин у суспільстві;
- високий рейтинг (конкурентоспроможність поряд із комерційними каналами, якість та привабливість продукції, боротьба за якість, а не за кількість програм). [8, с. 82-83].

Тож, суспільне телебачення – це незалежний від держави та приватного сектору, політичних сил медійний суб'єкт, що регулюється в своїй діяльності спеціальним законодавством, загальними журналістськими принципами достовірності, точності, об'єктивності висвітлення думок, фактів. Також мовник покладає на себе соціальну функцію, реалізація якої буде сприяти консолідації українського суспільства. Тому формування світоглядних орієнтирів має відображатися і в інших ЗМІ, контроль за якими здійснює держава та інститути громадянського суспільства. Адже в часи соціальної невизначеності людина більш вразлива до маніпулювання та пропаганди.

Результати взаємодії інститутів громадянського суспільства та влади чітко відображаються в різних об'єктивних показниках, таких наприклад як Індекс свободи преси [7]. Дослідження з'ясує чи наявні у державі прямі напади на журналістів та ЗМІ, а також чи застосовуються інші непрямі засоби тиску на пресу. У рейтинзі 2013 року Україна посідає 126 місце (організатори дослідження заявили, що не встигли врахувати показники останніх двох місяців через різке погіршення політичної ситуації в країні та зріст цензури відповідно). За підрахунками 2014 року – 127 місце, одразу за нами Афганістан, Росія стабільно на 148 місці. Враховуючи рівень нестабільності в цілому по Україні, принаймні додаючи ті міста, які ми вважаємо ще належать нашій державі, то Індекс свободи преси за 2014 рік навіть вищий ніж очікувався.

Сучасні інтегративні процеси змушують змінюватись всіх суб'єктів суспільства, в тому числі й сферу інформації, яка забезпечує та певним чином очолює перетворення в державі. Роль державної інформаційної політики в процесі становлення інституту суспільного мовлення визначена у створенні умов ефективного його функціонування та сприянні прояву пріоритетів загальнонаціонального значення в ефірі суспільного мовника.

Висновки.

Професор Телешун С.О. говорить, що в Україні на сучасному етапі ми можемо констатувати наявність складного, до сьогодні ще не знайомого нам, багатомірного феномена – громадянський конфлікт, помножений на інформаційне, політичне та регіональне протистояння в умовах зовнішньої військової інтервенції із використанням нових типів військової організації та ведення воєнних дій, масштабної інформаційної війни із використанням усіх можливих засобів пропаганди та маніпуляції суспільною свідомістю. [4]

В цьому контексті роль засобів масової інформації, зокрема суспільного мовника на територіях Східних областей вимагає неоднозначного підходу до подачі інформації, кваліфікації кадрів на місцях, та виваженої редакційної політики. Тобто держава грає ключову роль не лише при створенні умов для діяльності громади. На плечі Наглядової та експертної рад відтепер лягає розробка та впровадження редакційної політики, що в свою чергу є механізмом застосування соціальної функції ЗМІ та інших. Державна інформаційна політика координує інші органи, завдання яких містить і контрольну функцію інформаційно-культурного простору.

Діяльність ЗМІ завжди виходить за рамки інформування і одна з головних функцій - формування соціальних установок, тому кожне ЗМІ тримається свого унікального редакційного курсу. На сучасному етапі в Україні виникли нагальні потреби у комплексній потужній інформаційній політиці, яка буде орієнтувати широку аудиторію на загальнодержавні та національні цінності. Державні механізми захисту інформаційного простору покладені на новостворене Міністерство інформаційної політики України. На суспільне мовлення законодавством також покладені функції розвитку інформаційно-культурного простору, що відтепер визначає консолідованість дій всіх суб'єктів інформаційної політики навколо захисту громадян у цій сфері.

Література.

1. Про Суспільне телебачення і радіомовлення України: Закон України від 17 квітня 2014 року № 1227-18-вр // Відомості Верховної Ради (ВВР), - 2014, - № 27, - С.904.
2. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо Суспільного телебачення і радіомовлення України. [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=5282
3. Аналіз на базі експертного висновку Ів. Саломон щодо Закону «Про суспільне телебачення та радіомовлення» та змін, запропонованих Головою та членами Комітету з питань свободи слова та інформаційної політики / DGI(2015)3, 23 // від 16 лютого 2015р. [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://www.telekritika.ua/doc/images/news/archive/2013/104498/PSB%20law%20analysis_Feb%202015_UKR.pdf
4. Відкриті очі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vidkryti-ochi.org.ua/search/label/автор%20С.О.Телешун?updated-max=2012-10-12T17:19:00%2B03:00&max-results=20&start=4&by-date=false>
5. Media Intelligence Service (MIS) // European Broadcasting Union. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www3.ebu.ch/files/live/sites/ebu/files/events/Media%20Intelligence%20Service/KX14/KX14%20-%20CIMINO%20-%20Youth%20and%20Media%20in%20Europe.pdf>
6. Нисневич Ю. А. Інформація і власть / Ю. А. Нисневич. — М. : Мисль, 2000. — С. 167-168.
7. Press Freedom Index 2013 // Reporters Without Borders [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://rsf.org/index2014/en-index2014.php#>
8. Стратегічні пріоритети: наук.-аналіт. щокв. зб./ Нац. ін-т стратегічних дослідж. - К. : НІСД, 2006 - N 4 // Здіорук, С. І. Суспільне мовлення: український варіант / С. І. Здіорук, С. Л. Гнатюк. - С. 82-83.

References.

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014), The Law of Ukraine "On Public Television and Radio Broadcasting of Ukraine", Supreme Council, vol. 27, p. 904.
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Draft Law "On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Public Television and Radio Broadcasting of Ukraine" available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=5282 (Accessed 18 March 2015).
3. Analysis based on expert opinion (2015), Jn. Salomon, on the Law "On Public Television and Radio" and the changes proposed by the Chairman and members of the Committee on Freedom of Speech and Information Policy, DGI (2015) 3 23, available at: http://www.telekritika.ua/doc/images/news/archive/2013/104498/PSB%20law%20analysis_Feb%202015_UKR.pdf (Accessed 16 February 2015).
4. Teleshun S. O., (2015), Open your eyes, available at: <http://www.vidkryti-ochi.org.ua/search/label/автор%20С.О.Телешун?updated-max=2012-10-12T17:19:00%2B03:00&max-results=20&start=4&by-date=false> (Accessed 19 March 2015).

5. European Broadcasting Union (2014), Media Intelligence Service (MIS), available at: <http://www3.ebu.ch/files/live/sites/ebu/files/events/Media%20Intelligence%20Service/KX14/KX14%20-%20CIMINO%20-%20Youth%20and%20Media%20in%20Europe.pdf> (Accessed 19 March 2015).
6. Nysnevych Y. A. (2000), *Informacia i vlast* [Information and power] Thought, Moscow, Russian, pp. 167-168.
7. Reporters Without Borders (2014), Press Freedom Index, available at: <https://rsf.org/index2014/en-index2014.php#> (Accessed 19 March 2015).
8. Nat. Inst strategic resear (2006), "Public Broadcasting: Ukrainian version", Strategic Priorities, scientific-analyte. schokv. Coll., NISS, Kiev, Ukraine, vol. 4., pp. 82-83.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2015 р.

ТОВ "ДКС Центр"